

ผักสวนครัวรั้วกินได้ ? ใครกิน ?

ระพี สาคริก*

“ผักสวนครัวรั้วกินได้”..... ใครกิน? เป็นประเด็นคำถามซึ่งตั้งขึ้นจากรากฐานความคิดที่ค่อนข้างจะอิสระ ท่ามกลางปัญหาเศรษฐกิจซึ่งกำลังทรุดหนัก ทำให้คนในสังคมเริ่มหันมาให้ความสำคัญแก่การค้าเกษตรแบบพื้นบ้านมากขึ้น

หากสามารถมองย้อนกลับไปสู่ออดีต โดยเฉพาะตัวผู้เขียนเรื่องนี้เองที่ชีวิตผ่านประสบการณ์ภทวณานพอสมควรช่วยให้มองเห็นการเปลี่ยนแปลง ได้อย่างชัดเจนว่า เป็นเพราะช่วงที่ผ่านมาไม่ว่าจะไปยังจุดไหนยิ่งในด้านการเกษตรซึ่งเป็นพื้นฐานชีวิตคนทั้งชาติ ซึ่งเคยมีการปรับตัวอย่างสอดคล้องกันกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ช่วยให้คนทั่วไปมีกินมีใช้ แม้ไม่หรูหราฟูฟ่า แต่ก็ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว

นอกจากนั้น “ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ก็ยังไม่สูญเสียมานัก” อีกทั้ง “สถาบันการเงินซึ่งทำหน้าที่จัดการการเงินและให้เงินกู้แก่คนอื่น ก็ยังไม่เกิดขึ้นเสมือนดอกเห็ดเช่นยุคหลัง ๆ” แต่ทุกอย่างยังคงผสมผสานอยู่กับชีวิตคนในชุมชนท้องถิ่นซึ่งกระจายอยู่ทั่วไป แม้ว่าจะมีความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชนในเมืองกับสวนซึ่งอยู่ด้านนอก ซึ่งควรได้รับการแก้ไขในช่วงต่อมาอย่างสมเหตุสมผล

คงต้องยอมรับความจริงว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ที่ขยายขอบข่ายความรุนแรงยิ่งขึ้นเกิดจาก “คนล้มตัว” หรือ “ความเห็นแก่ตัวที่เกิดจากการหลงตัวเอง” ทำให้ก้าวหน้าเลยสิ่งซึ่งควรจะทำอย่างมีเหตุมีผล และมองห่างจากความจริงออกไปมากขึ้น

ในเมื่อชีวิตคนมีสังขธรรมที่เกิดจากพื้นดินแต่ก็ย่อมมีการเติบโตยิ่งขึ้นเป็นธรรมชาติของอีกด้านหนึ่ง หากยิ่งเติบโตยิ่งล้มตัวก็เท่ากับล้มพื้นดินถิ่นเกิด ในขณะที่การเกษตรมีธรรมชาติซึ่งจำเป็นต้องพึ่งพาพื้นดินเป็นสังขธรรมแม้ช่วงหลัง ๆ เทคโนโลยีจะเจริญก้าวหน้าอาจทำให้รู้สึกว่าสามารถทำการเกษตรได้โดยไม่ต้องอาศัยพื้นดินโดยลืมนึกไปว่า ทุกสิ่งซึ่งนำมาใช้เป็นวัสดุอุปกรณ์ก็ยังคงอาศัยพื้นดิน แม้อาจมีการผ่านกรรมวิธีมาแล้วหลายทอด

* ศาสตราจารย์

* อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

* อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทบวงมหาวิทยาลัย

* อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สภาพดังกล่าว จึงกำหนดวิถีทางที่นำไปสู่ภาวะสร้างปัญหามากขึ้น โดยเฉพาะผู้ซึ่งตกอยู่ในสภาวะลืมนัด ย่อมยากที่จะรู้ถึงความจริง

อย่างไรก็ตาม คนในระดับล่างกับคนในระดับซึ่งมีการเติบโตขึ้นมาถึงระดับหนึ่ง ก็ยังต้องอยู่ร่วมกัน และตามความจริงแล้ว คนระดับบน ยังต้องอาศัยระดับล่างเป็นพื้นฐาน เช่นเดียวกับการเกษตรที่เจริญยิ่งขึ้นบนฐานเทคโนโลยีก็ยังคงต้องอาศัยสภาพซึ่งอยู่ด้านล่าง หลักเดียวกับที่กล่าวไว้แล้วว่า แม้จะทำการเกษตรโดยไม่ต้องอาศัยพื้นดินแต่ก็ยังคงต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ซึ่งมาจากพื้นดินฉนั้น

ดังนั้น ในเมื่อมนุษย์มีจิตใจเป็นรากฐาน การเจริญเติบโตของมนุษย์จากทุกด้าน จึงควรยังคงมีความรู้สึกที่ซาบซึ้งอยู่กับพื้นดิน ซึ่งทำให้มองเห็นความสำคัญของคนระดับล่างร่วมกับเขวชนซึ่งเดินตามมาภายหลัง ช่วยให้มีความซื่อสัตย์และจริงใจไม่ว่าจะทำหน้าที่อะไรเพื่อคนเหล่านี้ หรืออาจกล่าวว่าแต่ละคนควรเติบโตขึ้นมาบนพื้นฐานความรับผิดชอบลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ในเมื่อภาพที่เป็นความจริง สะท้อนให้เห็นได้ว่า คนส่วนใหญ่ยังมีโอกาสเติบโตสูงขึ้น ก็ยังแสดงออกถึงความเห็นแก่ตัว ยิ่งคนในด้านอำนาจรัฐ ซึ่งบนพื้นฐานดังกล่าวคงไม่จำกัดอยู่เพียงผู้ที่เติบโตขึ้นภายในกรอบของอำนาจรัฐ

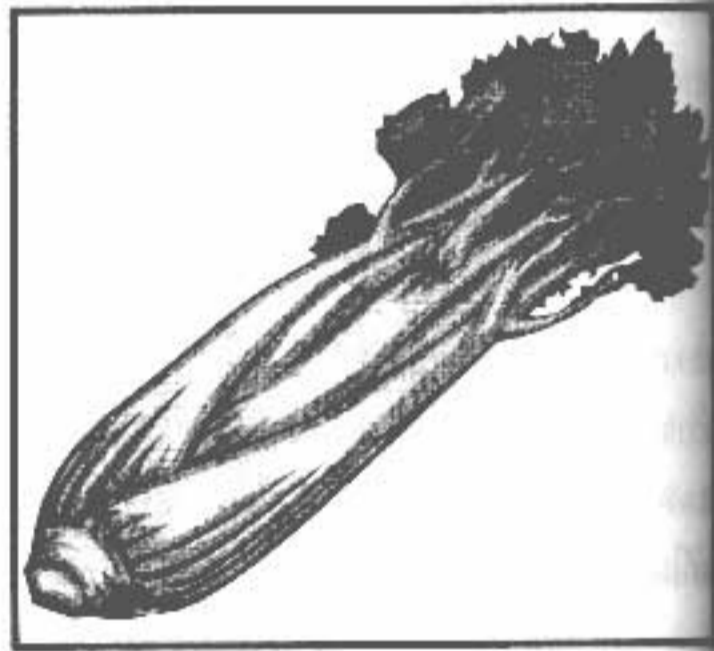
แม้ผู้เติบโตขึ้นมาจากภายนอกก็อยากที่จะเข้าไปอยู่ด้านใน เพื่อความยิ่งใหญ่ในอำนาจด้วย จึงเกิดสภาพที่สอดคล้องกันภายในรากฐาน ดังเช่นที่ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “ฮั้วกัน” อยู่ในที่อย่างเป็นธรรมชาติ

“ในเมื่อทุกสิ่งมีความจริงที่มองได้สองด้านเสมอ” ดังนั้น เมื่อคนในด้านอำนาจรัฐ ไม่ว่าจะเมื่อนักการเมือง หรือข้าราชการประจำ แท้จริงแล้วก็อยู่บนพื้นฐานเดียวกันแม้ว่านักการเมืองจะไปจากด้านนอก แต่การอยากเข้าไปก็สารภาพความจริงให้รู้ว่ามีรากฐานความรู้สึกอยู่ด้านเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นแม้อาจขาดความจริงใจต่อระดับล่าง แต่ก็ยังต้องใช้เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์แห่งตนและพรรคพวก

การที่คนระดับล่างแม้ระดับบนซึ่งมีรากฐานจิตใจอยู่กับด้านล่าง เริ่มหันมาให้ความสำคัญแก่การเกษตรแบบพื้นบ้านมากขึ้น อีกด้านหนึ่งซึ่งถือรากฐานอยู่กับอำนาจรัฐจึงได้กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกันกับทิศทางซึ่งด้านที่เป็นพื้นฐานกำลังให้ความสนใจด้วย

ด้วยเหตุนี้การที่คนในด้านอำนาจรัฐมีการปรับนโยบายอย่างสอดคล้องกัน น่าจะมองได้สองด้านว่าเป็นการปรับซึ่งเกิดจากความเข้าใจปัญหาได้จริง หรือเป็นเพราะปฏิบัติตามกระแสเพื่อหวังประโยชน์อย่างอื่น ? ซึ่งขณะนั้นคงยากที่จะทราบได้ชัดเจน จนกว่าจะมีเหตุการณ์อย่างหนึ่งปรากฏออกมาเป็นรูปธรรม ให้ผู้สนใจพิสูจน์ความจริงให้เสียก่อน

ดังนั้น การที่คนจากด้านอำนาจรัฐทั้งในด้านการเมืองและด้านงานประจำ ซึ่งทำหน้าที่



ถึงกันในการให้บริการส่งเสริมวิชาการและวัสดุอุปกรณ์การเกษตรแก่เกษตรกร โดยเฉพาะเน้นที่กรมส่งเสริมการเกษตร หยิบยกเอาคำว่า “ผักสวนครัว รั้วกินได้” ขึ้นมาเป็นจุดเด่นเพื่อจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผัก แก่ชาวบ้านนั้น ก่อนอื่นอาจมีคำถามในลักษณะ “สองแ่งสองมุม” เกิดขึ้นว่า “เกษตรกรชาวบ้านเป็นผู้กินเอง หรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในระหว่างผู้ให้บริการมีส่วนร่วมกินด้วย ?”

ถ้าให้ความสนใจศึกษาทุกสิ่งซึ่งรวมกันเป็นสัจธรรมของชีวิตมนุษย์ ร่วมกับสิ่งซึ่งแต่ละคนแสดงออกจากรากฐานอย่างเป็นธรรมชาติให้ได้ชัดเจน น่าจะช่วยให้อ่านความจริงจากทุกเรื่องว่า ทุกสิ่งมีเหตุมีผลสานถึงกันเป็นระบบ ช่วยให้พิสูจน์ได้ว่า ถ้าหากมีการปฏิบัติมุ่งเน้นในที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ย่อมเกิดช่องว่างซึ่งให้โอกาสกิเลสของมนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เข้าไปสร้างเงื่อนไขแอบแฝงเพื่อหันประโยชน์ทวนกลับมาสนองความอยากของคนเป็นธรรมดา

ดังนั้น ถ้าด้านหนึ่งรู้ได้ไม่ถึงยอมเปิดโอกาสให้อีกด้านหนึ่งขยายอิทธิพล ทำให้เกิดการกอบโกยมากขึ้นจนกระทั่งกลายเป็นระบบที่หยิ่งรากลงลึกซึ่งอีกทั้งกว้างขวางมากขึ้น ทำให้ยากที่จะคิดแก้ไขได้อย่างจริงจัง

ในกรณีที่เกิดขึ้นเราจึงพบความจริงว่า ทั้ง ๆ ที่คิด กลับไปแก้ไขปัญหาโดยนำเอาการจัดการเกษตรแบบพอเพียงมาใช้ปฏิบัติกับชาวบ้าน แต่แท้จริงแล้วก็ไม่ได้มองจากความรู้สึกแบบชาวบ้าน หรือที่เรียกกันว่า “มองอย่างเอาใจเขาใส่ใจเรา” ทำให้อ่านได้ว่า “มีรากฐานที่ขาดความจริงใจ”

เนื่องจากเมื่อครั้งที่การเกษตรในระดับชาวบ้านยังมีการทำแบบพอมีพอใช้ ในครอบครัวนั้น เจ้าของจะรู้จักคัดผลผลิตที่มีความสมบูรณ์ในระดับสูงสุดเพื่อเก็บไว้ทำพันธุ์ของตน แล้วจึงจะนำส่วนที่เหลือมาใช้ประโยชน์ ทั้งการใช้ภายในครัวเรือนและการนำเอาไปจำหน่ายภายนอก โดยไม่ต้องสูญเสียเงินในการซื้อหาจากที่อื่น แต่เท่าที่ทราบทางการไม่ได้ยกระดับความรู้เกษตรกรในจุดนี้อย่างจริงจัง แต่กลับตูดกว่าทำไม่ได้เพราะต้องใช้ความรู้สูง จึงหยิบยกผลประโยชน์จากสิ่งนี้ไปให้คนระดับบน โดยอ้างเหตุผลว่าต้องการของมีคุณภาพสูง ทำให้เห็นความจริงว่า มีการมุ่งยกของให้มีความดีแต่ไม่สนใจให้ความสำคัญแก่การยกคุณภาพคนท้องถิ่นทำให้เกิดระบบทำลายคนมากขึ้น

จากกรณีที่เกิดขึ้นซึ่งมีการอ้างว่า เพราะต้องการพันธุ์ลูกผสมที่มีคุณภาพ จึงต้องสั่งจากต่างประเทศ แม้อ้อมมาภายหลังจะพบความจริงว่าเป็นพันธุ์ที่ซื้อในประเทศ หากมองที่โครงสร้างการผลิตซึ่งคนระดับล่างถูกปล่อยให้เสียเปรียบคนระดับบน ประเด็นการสั่งต่างประเทศหรือผลิตในประเทศ ย่อมมีผลไม่ต่างกัน เนื่องจากพบว่าแม้ผลิตในประเทศก็เป็นผลมาจากคนในกลุ่มซึ่งขึ้นไปมีโอกาสเหนือกว่าเกษตรกรในระดับพื้นฐาน ซึ่งยังคงตกเป็นเบี้ยล่างมาโดยตลอด ส่วนผู้ที่ขึ้นไปมีอิทธิพลเหนือกว่า ย่อมเกิดจากการรับอิทธิพลเทคโนโลยีมาจากต่างชาติเช่นกัน จึงทำให้การพัฒนาการเกษตรของไทย ห่างจากพื้นฐานตัวเองมากขึ้น สัจธรรมได้ชี้ไว้ให้ทุกคนพิสูจน์ได้ชัดเจนว่า “ถ้าสิ่งนี้ขาดหายไป ย่อมมีสิ่งนั้นเข้ามาแทนที่”

ดังนั้นสิ่งซึ่งกำหนดไว้เป็นเป้าหมายของการพัฒนา จึงทำให้ผลที่ปรากฏเปลี่ยนไปสนองประโยชน์คนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งแท้จริงแล้ว ยืนอยู่ในด้านตรงข้ามกันกับเป้าหมาย การพัฒนาการเกษตรของไทยซึ่งมีเป้าหมายอันแท้จริงอยู่ที่เกษตรกรจึงทำให้ผลประโยชน์กลับไปตกอยู่กับเจ้าหน้าที่

ผู้รับผิดชอบมากกว่า ซึ่งเป็นมานานแล้ว เพียงแต่มาถึงช่วงหลังๆ ปรากฏเป็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากสภาพพื้นฐานของสังคมเปิดโอกาสให้กระแสจากด้านดังกล่าวอิสระมากขึ้น

หากย้อนกลับไปมองสภาพการเกษตรในอดีต เพียงประมาณ 50-60 ปีที่ผ่านมา แม้จะมีการตั้งกระทรวงงานที่เกี่ยวกับการเกษตรโดยตรงขึ้นมาแล้ว แต่เกษตรกรในยุคนั้นก็มีความเป็นตัวของตัวเองอย่างเห็นได้ชัด จึงทำให้เกษตรกรแต่ละครอบครัวพอมือพอใช้โดยไม่มีที่ล้นพ้นตัวจนทำให้ต้องทรุดหนัก เช่น ยุคซึ่งอาจเรียกว่า “เทคโนโลยีก้าวหน้า” ทำให้มีการที่ทั้งนา และเกิดความเดือดร้อนกันอย่างทั่วถึง

ชีวิตผู้เขียนมีโอกาสมองเห็นความจริง ซึ่งมีการแยกงานพัฒนาการเกษตรในด้านราชการ ซึ่งโดยรวมกันอยู่ในกรมหนึ่งชื่อ “กรมเกษตรและการประมง” หลังจากนั้นมาก็แยกกรมประมงออกมา ตามมาด้วยการตั้ง “กรมการข้าว” และแยก “กรมส่งเสริมการเกษตร” ออกมาอยู่ต่างที่ ในที่สุด “กรมการข้าว” ซึ่งเกิดจากเหตุผลทางการเมืองเพื่อพรรคพวกอย่างชัดเจนมาก ก็เลิกล้มไปในไม่ช้าเช่นกัน

ส่วนการจัดตั้งกรมส่งเสริมการเกษตรได้มีการวิ่งเต้นขึ้นสู่ด้านบนกันอยู่นานพอสมควร ซึ่งระหว่างการผลักดันเรื่องนี้ ย่อมมีการชี้แจงเหตุผลสะท้อนออกมาให้รู้ได้ชัดเจนมากขึ้น นำเอาภาพซึ่งไปสัมผัสมาจากรายการที่ผู้ริเริ่มเรื่องนี้ไปศึกษาจากสหรัฐอเมริกาโดยตรง มาใช้เป็นข้ออ้างอย่างชัดเจน ทำให้พิจารณาได้ว่าสิ่งนี้เริ่มขึ้นจากรากฐานที่ขาดความเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้นหลังจากเกิดขึ้นแล้วย่อมถ่ายทอดเงื่อนไขดังกล่าวลงสู่ด้านล่าง ส่งผลทำลายความเป็นตัวของตัวเองของเกษตรกรซึ่งเป็นพื้นฐานสังคมไทยลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การขยายขอบข่ายผลประโยชน์ซึ่งอีกด้านหนึ่งได้รับในลักษณะที่อาจเรียกว่า “เบื้อไ้รายทาง” หรือ “กินตามน้ำ” จึงกลายเป็นเรื่องซึ่งถือได้ว่า “เป็นล่าเป็นสัน” มากจนถึงจุดระเบิดและเชื่อว่าครั้งนี้ยังคงแก้ไขอะไรไม่ได้ลึกอีกมากนัก หากในอนาคตน่าจะถึงจุดรุนแรงกว่านี้

ช่วงระหว่างที่ผู้เขียนได้รับการพิจารณาให้เข้าไปรับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เมื่อประมาณ 17 ปีมาแล้ว โดยนายกรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนี้ อีกตำแหน่งหนึ่งและมีรัฐมนตรีช่วยว่าการรวม 4 คน ซึ่งส่วนใหญ่มาจาก ส.ส. ส่วนผู้เขียนก็ได้รับการเลือกเช่นกัน แต่ถ้าใช้เหตุผลวิเคราะห์โดยไม่ยึดติดอยู่กับรูปแบบคงเห็นว่า เลือกมาจากพื้นฐานธรรมชาติ “ซึ่งน่าจะลึกซึ้งมากกว่า เนื่องจากได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปรวมทั้งในกระทรวงเอง อย่างปราศจากพรรคหรือพวก ทั้งๆ ที่ตนก็ใช้ว่าจะสนิทสนมเป็นส่วนตัวกับนายกรัฐมนตรีไม่ เพราะไม่เคยวิ่งเต้นไปหาใคร

การสมัครรับเลือกกระทำหลังจากมีการมาทาบถามเอง ซึ่งตนคิดว่าสิ่งใดที่ยังไม่เคยเข้าถึงสัมผัส ความจริง ควรเข้าไปหาความรู้ ซึ่งจะได้รับความรู้อย่างลึกซึ้งซึ่งพึงต้องลงร่วมทำงานกับคนระดับล่างเน้นที่เกษตรกรชาวบ้าน สิ่งซึ่งเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่ช่วงแรกก็คือ รัฐมนตรีมีการแข่งขันคุ้มครอง กว่าที่จะตกลงกันได้ต้องใช้เวลาานพอสมควร และกรมซึ่งได้รับความสนใจเห็นจะได้แก่กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมป่าไม้เป็นต้น ส่วนตนไม่สนใจคิดแย่งกับใคร

แต่เมื่อมาแค่นี้ก็รับแค่นั้นแต่ทำให้ดีที่สุดจากรากฐานที่เปิดกว้าง

การซื้อปุ๋ยซื้อสารเคมี รวมทั้งเมล็ดพันธุ์พืชคงทำกันอยู่ในกลุ่มแคบ ๆ ซึ่งตนก็ไม่สนใจมากไปกว่าการมุ่งทำงานลงถึงชาวบ้านในระดับพื้นดิน ซึ่งจำเป็นต้องใช้สายตาที่มองกว้างและไกล แต่ก็รู้จากเหตุผลที่เกิดขึ้นว่า ณ จุดซึ่งจับไว้ น่าจะมีความจริงเป็นอย่างไร

ถ้าสามารถมองเห็นเงื่อนไขซึ่งแฝงอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดเท่าที่เป็นมาแล้ว ก็หวังว่าพื้นฐานของการพัฒนาอยู่ด้านล่าง ย่อมเห็นความจริงว่า “ข้าราชการประจำคือฐานให้นักการเมืองซึ่งเข้ามาอยู่เพียงช่วงสั้น ๆ” หากนักการเมืองที่หวังเข้ามาใช้อำนาจกอบโกยผลประโยชน์เพื่อตัวเอง แม้ทำงานไปตามกระแสย่อมไม่ผิดพลาด ดังที่กล่าวกันว่า “กินตามน้ำ”

ส่วนผู้ที่มีความซื่อสัตย์และตั้งใจทำงานแต่ขาดประสบการณ์ อาจถูกการจัดฉากหลอกให้หลงเชื่อ หรือไม่ก็จำต้องเจ็บตัวกลับออกมา อาจถึงประกาศเลิกเล่นการเมืองไปเลยก็เป็นได้ ดังเช่นที่ปรารภกันว่า “คนดีอยู่ไม่ได้” หรือไม่ก็ถูกกลืนทำให้คุณงามความดีที่สร้างสมไว้ในอดีต จะต้องสูญเสียไป แทนที่จะมีโอกาสนำไปใช้สร้างสรรค์สิ่งอื่นต่อในอนาคต

หากผู้เขียนไม่สมัครใจที่จะเข้าไปสัมผัสกับวงในแม้ระยะหนึ่งก็อาจยังมองภาพดังกล่าวแล้วไม่ได้ชัดเจนมากนัก แม้ระหว่างนั้นอยู่มาวันหนึ่ง มีคนเข้าไปพบภรรยาผู้เขียนที่บ้านและบอกว่า ออกขอให้เซ็นอนุมัติการซื้อวัสดุซึ่งเรียกกันว่า “ไฮเทค” และมีราคาแพง เพื่อใช้ในการปราบศัตรูพืชในนาข้าว และเสนอจะให้เงินเป็นล้านเธอจึงตอบไปทันทีว่า “อาจารย์ไม่มีนิสัยอย่างนี้” ทำให้เราพูดกันว่า “ผู้ที่เข้ามาหาคือปลาตาบอด” เพราะปกติคนลักษณะนี้ก่อนจะเข้าหาใคร มักพิจารณาภูมิหลังไว้ใช้เป็นข้อมูลก่อนแล้ว แต่รายนี้น่าจะ “ความอยากมากจนทำให้ขาดการพิจารณาสร้างรอบรอบเสียก่อน”

ตนมองเห็นปัญหานี้มานานพอสมควรแล้ว เริ่มต้นจากความไม่ชอบมาพากลในกระบวนการจัดการศึกษาซึ่งอำนาจการบริหารงานมักสะท้อนแนวโน้ม “การใช้ศิษย์เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่างๆ” จนกลายเป็นนิสัยทำให้ไม่รู้สึกรู้ว่าคิดและทำอะไรลงไปโดยที่ส่งผลทำลายรากฐานความคิดเยาวชนให้จำต้องตกเป็นทาสวัตถุสิ่งซึ่งยิ่งขึ้น หากมีสิ่งใดที่ไม่เห็นประโยชน์ส่วนตนได้ชัดเจน ก็จะละทิ้งศิษย์ไปทำอย่างอื่นโดยมีข้ออ้างต่าง สุดแต่จะหาได้

การคิดแก้ไขปัญหานี้เพียงจัดตั้งกรรมการสอบสวนจึงเป็นเพียง “การแก้ไขปัญหาลายเหตุสุดๆ” จึงไม่ควรย่ำความสำคัญเพียงแต่ป้ายประโยคเดียวว่า “อย่าปล่อยให้คนผิดลอยนวล” ซึ่งมองผิวเผินอาจรู้สึกว่าเป็นการหวังดีต่อส่วนรวม ในเมื่อทุกสิ่งมองได้สองด้าน ดังนั้นในขณะที่รากฐานคนไทยส่วนใหญ่มีสภาพตื่นเขินมากขึ้น จึงน่าจะมีผลยับยั้งให้คนยึดติดปลายเหตุมากขึ้นก็ได้

ในขณะที่ตนรู้สึกพอสมควรแล้ว ดังนั้นเมื่อเริ่มต้นเข้าไปสัมผัสวงในช่วยให้มองเห็นชัดเจนมากขึ้น จากรากฐานซึ่งอิสระถึงระดับหนึ่งแล้วช่วยให้มองเห็นทางออกโดยการมุ่งมั่นทำงานลงสู่ระดับล่างอย่างดีที่สุด กลับยิ่งทำให้มีโอกาสมองเห็นความจริงลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยที่รักษาความเป็นตัวไว้ให้มั่นคงอยู่ได้

ช่วยให้คนรู้จักชัดเจนยิ่งขึ้นว่า “ทุกสิ่งที่มีผล สร้างสรรค์บนพื้นฐานสังคมลักษณะนี้ ผู้
อยู่กับตัวบุคคลมากกว่า” ดังนั้นการทุ่มเทแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังจากจิตวิญญาณที่เปิดกว้าง
คงหวังผลระยะยาวได้ยากมากขึ้น อย่างไรก็ตามบุคคลผู้นำปฏิบัติได้อย่างมั่นคงก็ทำให้
สูญเสียไม่ เนื่องจากช่วยให้มีโอกาสเข้าถึงความจริงซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในด้านตรงข้ามกับรูป
ช่วยให้ชีวิตตนมีความมั่นคงยิ่งขึ้น

อนึ่งผู้เขียนพบว่ามีหลายคนซึ่งทำงานอยู่ในกระทรวงนี้เคยเป็นศิษย์ตนในมหาวิทยาลัย
มาก่อน อย่างไรก็ตาม ถ้าคิดทำงานเพื่อส่วนรวมจริงคงต้องสนใจแยกแยะอย่างรู้เหตุรู้ผล
สิ่งใดคือเรื่องระหว่างบุคคลและสิ่งใดอยู่บนพื้นฐานของส่วนรวม อีกทั้งควรมองเห็นความสัมพันธ์
ระหว่างสองด้านให้ชัดเจนด้วย ทำให้มีการนำพฤติกรรมของแต่ละคนมาพิจารณาด้วยความเข้าใจ
โดยไม่ปะปนกัน ดังนั้นการแสดงออกจึงมีความเมตตาซึ่งให้กับทุกคนที่เข้ามาหา หากเป็นเรื่อง
ส่วนรวมแล้วพึงต้องรักษาประโยชน์ของด้านนี้ไว้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย

ถ้าใครสนใจต้องการเรียนรู้ความจริงเกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาการเกษตรของไทยเท่าที่เป็น
แล้วจนถึงปัจจุบัน ใครขออนุญาตเรียนว่า หลังจากตนพ้นงานราชการในมหาวิทยาลัยเกษตรศา
มาแล้วเป็นเวลาร่วม 20 ปีเมื่อช่วงปลายปีที่ผ่านมา นับเป็นครั้งแรกที่คนในมหาวิทยาลัย
ได้มาหาอย่างเป็นทางการเป็นเรื่องราว เพื่อขอพิมพ์หนังสือเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิชาการเกษตรจากข้อ
ของผู้เขียน

ซึ่งความจริงแล้ว ผู้เขียนสนใจศึกษาวิเคราะห์ “ปัญหาคนในภาคการเกษตร” จากราก
ที่อิสระมาเป็นเวลานานมากพอสมควรแล้วตนจึงได้จัดรวบรวมมอบให้โดยเฉพาะอย่างยิ่งมองที่ประ
ต่าง ๆ ซึ่งมีเหตุมีผลเชื่อมโยงถึงกันหมด นอกจากนี้ ได้รับการขอร้องให้กำหนดชื่อหนังสือ
จึงตั้งชื่อว่า “เกษตรกรที่รัก”

บทความในหนังสือเล่มนี้ นอกจากเสนอภาพความจริงซึ่งเห็นได้ตั้งแต่คนยังเป็นเด็ก
คนหนึ่ง โดยที่เน้นวิธีการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิดและรูปแบบเทคโนโลยีมาจนถึงช่วงที่
รวมทั้งแทรกข้อคิดในเชิงวิจารณ์บนพื้นฐานคุณธรรม รวมทั้งมีบทความเรื่อง “ประสบการณ์
จากการเป็นรัฐมนตรีเกษตร” รวมอยู่ด้วย

จึงพอจะสรุปได้ว่า เนื้อหาสาระในหนังสือเล่มนี้ทั้งหมด สะท้อนภาพปัญหาการเกษตร
โดยเน้นความสำคัญที่คนเหนือกว่าการมองที่รูปวัตถุ เช่น พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ และวัสดุอุปกรณ์
รูปแบบการปฏิบัติบนพื้นฐานด้านนี้ด้วย เนื่องจากตนมองเห็นมานานแล้วว่า “การจัดการศึกษา
ฝึกอบรมคนในภาคการเกษตรของไทยทุกรูปลักษณะ รวมทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์และวิทยุโทรทัศน์
แม้สิ่งพิมพ์ซึ่งออกโดยภาคเอกชน ไม่ได้ช่วยให้คนมองเห็นความจริงของคนอย่างแท้
หากมีผลยึดเยียดและล่อหลอกให้มุ่งไปยึดติดอยู่กับรูปวัตถุ จนกระทั่งทำให้สังคมเกิดปัญหา
แม้ขณะนี้จะทวนกลับมา เห็นความสำคัญของภาคเกษตร แต่รากฐานความคิดก็ยังคงตก
รอยเดิมอย่างเห็นได้ชัด”

สิ่งหนึ่งซึ่งน่าสนใจมากก็คือ หลังจากหนังสือดังกล่าวปรากฏออกมาแล้ว ก็มีเสียง
ออกมาจากบรรดาอาจารย์หลายคนว่า “ไม่ใช่วิชาการบ้าง-ใช้สอนลูกศิษย์ไม่ได้บ้าง” หากสนใจ

มองเห็นกระแสดังกล่าวกลับไปค้นหาความจริงจากรากฐานความคิดผู้มอง น่าจะพบว่า “อาจารย์หลายคนมุ่งไปยึดติดอยู่ที่รูปวัตถุอย่างเห็นได้ชัด” จึงขาดภูมิปัญญาที่จะนำเรื่องนี้มาสอน ทั้ง ๆ ที่หลักธรรมได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า “ทุกสิ่งมีเหตุอยู่ที่คน”

ช่วยให้มองเห็นคำตอบด้วยตนเองอย่างชัดเจนว่า “สิ่งซึ่งคนที่มีความคิดลักษณะดังกล่าวถือว่าใช้สอนลูกศิษย์ได้นั้นหมายถึงอะไร” ดังที่เคยรับฟังคำปรารภจากอดีตมาแล้วแม้ไม่มากนักว่า “การพัฒนาการเกษตรที่มีรากฐานหยั่งลงไม่ถึงคน” เมื่อไม่ถึงคนก็ย่อมคอยจับต้องฉกฉวยโอกาสหาประโยชน์ใส่คนเป็นธรรมชาติ รวมทั้งหาเรื่องสร้างงานให้ตนมีโอกาสฉกฉวยกว้างขวางมากขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

กระบวนการซึ่งกล่าวมาแล้วอย่างรวม ๆ นี้เอง น่าจะถือว่าเป็นคำจำกัดความของคำว่า **ขาดคุณธรรม**

ธรรมชาติได้สอนให้รู้ว่าทุกสิ่งย่อมมีสองด้าน ดังนั้นคงโทษทุกคนในกระทรวงนี้คงไม่ชอบด้วยเหตุและผล ดังนั้น หลังจากเกิดเรื่องใหญ่ขึ้นจึงมีสื่อสาธารณะบางรายมาขอความเห็นจากผู้เขียน ทำให้ข้อมูลแนวคิดผ่านไปถึงคนภายในอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งคงไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าว ทนายพอสสมควร จึงมีเรื่องเกิดตามมาอีกลักษณะหนึ่งอย่างไม่คาดคิดมาก่อน

ปกติ ผู้เขียนเป็นคนอยู่อย่างกลาง ๆ และให้ความร่วมมือกับทุกคนที่เข้ามาหา โดยมีความสนใจเรียนรู้จากอีกด้านหนึ่งเป็นทุนอยู่ด้วย วันหนึ่งมีบรรดาสื่อทั้งหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ติดต่อทางโทรศัพท์มาถึงเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีเสียงติดต่อทางโทรศัพท์ไปหาและแจ้งว่า เวลา 10.00 น. ของวันที่ 2 ตุลาคม 2541 ผู้เขียนขอเชิญสื่อทุกรายไปที่บ้านเพื่อให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหา “ผักสวนครัวรั้วกินได้” อาศัยที่มีหลายคนรู้จักโทรมาขอทราบความจริง ปกติตนเป็นคนให้ความร่วมมือกับทุกคน หากรู้ว่าเป็นเรื่องของส่วนรวม แต่ไม่เคยก้าวล้ำเส้นออกไปหาเรื่องของคนอื่น ในกรณีนี้พิจารณาเห็นแล้วว่าเหตุไม่ได้เกิดจากตนแน่ จึงต้องขออภัยที่ไม่รับใครทั้งสิ้น ทั้ง ๆ ที่ให้ความสำคัญกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกันหมด

ทำให้สันนิษฐานว่า เรื่องนี้น่าจะมาจากคนในกระทรวงด้วยกันเอง ที่ไม่กล้าแสดงตัว จึงวางแผนใช้คนอื่นซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเป็นเครื่องมือ โดยคาดว่าน่าจะมีความคิดในแนวเดียวกันกับตน

ประจวบกันกับ ความไม่ชอบมาพากลทำนองเดียวกันนี้ ฟังจะเกิดขึ้นกับกระทรวงสาธารณสุขเมื่อไม่นานมานี้ โดยมี “กลุ่มหมอชาวบ้าน” ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นข้าราชการในกระทรวง ออกมาต่อสู้อย่างเปิดเผย มีคำถามมาจากสื่อบางรายว่า “เหตุใดในภาคเกษตรจึงไม่มีเช่นกระทรวงสาธารณสุขบ้าง?” ซึ่งเรื่องนี้น่าสนใจวิเคราะห์ค้นหาเหตุผล เพื่อพัฒนารากฐานความคิดตนเองด้วย

ความจริงซึ่งผู้เขียนมองเห็น น่าจะมีอย่างน้อยสองประเด็นคือ ประเด็นแรก รากฐานการศึกษาคนในสายเกษตรถูกอิทธิพลจากรูปแบบเทคโนโลยีปิดไว้อย่างหนาแน่น สิ่งหนึ่งซึ่งมองเห็นได้ชัดเจนน่าจะได้แก่การที่เกษตรกรไทย รวมทั้งนักวิชาการซึ่งเรียนมาในสายตรง ขาดการมองเห็นความจริงในทุกเรื่อง จึงจำต้องตกเป็นเบี้ยล่างคนที่อยู่ในระดับเหนือกว่า ดังเช่นสิ่งซึ่งเห็นได้ชัดในยามปกติคือปัญหาการตลาด ซึ่งราชการเองก็สั่งตามตัวเลข

กับอีกประเด็นหนึ่ง เกิดจากรากฐานความเป็นคนหย่อนยานมากขึ้น จึงขาดความอดทน ในการต่อสู้กับปัญหาชีวิตตัวเอง ทำให้ถูกหลอกเข้าเมืองได้ง่ายมากขึ้น นอกจากนั้นแล้วธรรมชาติของพ่อแม่ไม่อยู่ในราชการก็ยังมีโอกาสเสี่ยงตัวเองมากกว่า

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงคงพบได้ไม่เพียงภายในกรอบการเกษตรเท่านั้นหากมีปรากฏอยู่ทั่วไป ไม่ว่าที่ไหนมีคนและมีผลประโยชน์ แต่เนื่องจากการเกษตรเป็นสิ่งแวดล้อมที่ถูกรองจากสาธารณสุข จึงมีโอกาสนสะท้อนความจริงออกมาตามเหตุและผล นอกจากนี้ยังธรรมชาติที่อยู่ใกล้พื้นดินร่วมกับรากฐานจิตใจคนเป็นสังขาร จึงเห็นได้ชัดเจนว่าเรื่องอื่นอีกหลายเรื่อง อยากรู้ตามยังคงมีวิถีทางที่ก้าวต่อไปอีกอย่างเป็นธรรมชาติ แม้ใครจะบอกว่าต่อไปนี้ไม่มีอีกแล้ว คงจะเปิดโอกาสให้มองเห็นได้ในของคนนั้นได้ถึงความจริงอีกเช่นกัน

ทั้งนี้และทั้งนั้น หากหวนกลับมามองความสำคัญของ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง และการเกษตรแบบพอเพียง” ซึ่งหลายคนหันมาให้ความสนใจ แต่รากฐานคนส่วนใหญ่ยังคงยึดรูปแบบ ทำให้ผู้ซึ่งขึ้นไปอยู่ด้านบนส่วนหนึ่ง ฉกฉวยโอกาสใช้เรื่องนี้เป็นเครื่องมือกอบโกยผลประโยชน์ใส่ตน ดังเช่นที่มักได้ยินหลายคนในภาคธุรกิจปรารถกันอย่างเปิดเผยว่า “ช่วงนี้จะไม่กำลังดัง ควรจะรีบนำมาขาย เสมือน น้ำขึ้นให้รีบตัก” ซึ่งบนพื้นฐานสังคมปัจจุบัน มีแนวโน้มตักแล้วทำลายมากกว่าตักแล้วสร้างสรรค์

ส่วนคนในด้านล่างก็จะแสดงออกในลักษณะ “เฮไหนเฮนั่น” เนื่องจากขาดสติจึงทำการนำมาวิเคราะห์ค้นหาความจริงก่อนที่จะเชื่อและนำไปปฏิบัติจากรากฐานตนเองอย่างอิสระ แต่หลังจากเกิดปัญหาขึ้นแล้วจึงหันไปคิดแก้ไขทำให้ลงไปถึงเหตุ หากติดอยู่กับกฎระเบียบดังจะพบว่าการแก้ไขปัญหาโดยการเน้นออกกฎหมายกันอย่างเอาจริงเอาจัง แม้จำต้องสูญเสียของประชาชนรวมทั้งทรัพย์สินซึ่งเคยสะสมไว้อย่างปราศจากการคำนึงถึง

สรุปแล้วสิ่งซึ่งเป็นปัญหาแฝงอยู่ในส่วนลึก อันได้แก่ “ภาวะปิดตัวเอง” ทำให้ขาดความรู้จริง ส่งผลเสียหายให้กับตนเองและสังคมร่วมกัน ทำให้รักษาอิสรภาพไว้ให้ไปไร่รดชากอึดส่วนจะไปถึงจุดไหนและสะท้อนภาพให้เห็นการปรับเปลี่ยนวิถีทางกลับคืนได้ชัดเจนเมื่อรวมทั้งอาจมีอะไรเกิดตามมาอีก บุคคลผู้ละสลดภาวะยึดติดด้อยมนไม่นำมาใส่ใจ จึงมุ่งมั่นทำจากรากฐานตนเองต่อไปอย่างรู้คุณค่าลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยถือเป็นการใช้ชีวิตซึ่งคุ้มค่าที่สุดแล้ว